

Wniosek 15, 26.03.2018 r. J.

Chrześcijańska Akademia Teologiczna
Wpłynęło dn. 26.03.2018 r.
Nr 138 / 31.03.2018
Zał. -

Warszawa 26. 03. 2018

Ks. prof. zw. dr hab. Jerzy Lewandowski

UKSW w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej

magistra ks. Jarosława Kupryjaniuka

Eklezjologia w nauczaniu św. Justyna (Popovića)

Warszawa 2018

Promotor: Metropolita prof. zw. dr hab. Sawa, Michał (Hrycuniak)

Rozprawa doktorska magistra ks. Jarosława Kupryjaniuka powstała na Wydziale Teologicznym Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie pod kierunkiem JE Metropolity prof. zw. dr hab. Sawy (Hrycuniaka) jest efektem wnikliwych badań autora dotyczących życia i nauczania św. Justyna (Popovića).

Opisując życie nauczanie i pisma św. Justyna autor przybliżył nam postać jednego z najwybitniejszych teologów prawosławnych XX wieku. Jak zaznacza autor - w Polsce św. Justyn nie jest wystarczająco znany, a przecież był to teolog ciekawy, wszechstronnie wykształcony i zdobywający doświadczenie nie tylko w ojczyźnie, ale i w Anglii, Rosji, Grecji, który zajmował się wieloma aspektami teologii prawosławnej, dotykając przy tym problemów mu współczesnych.

Człowieka i jego dziedzictwa nigdy nie można oddzielić od konkretnych czasów i okoliczności, w jakich żył i pracował. W przypadku św. Justyna były to

czasy trudne i burzliwe, gdyż był świadkiem dwóch wojen światowych, żył w państwie komunistycznym, był represjonowany. Jednak, jak napisał autor: "Św. Justyn całym swoim życiem pokazał, że jest prawdziwym teologiem, który wszedł na drogę <<Bogopoznania>>. Tylko życie według Świętej Ewangelii rodzi w człowieku prawdziwą gnoseologię czego przykładem są święci i ich żywoty" (s. 11-12).

Św. Justyn przeciwstawiał się humanizmowi Zachodu. Ta nieugięta postawa uniemożliwiła mu ukończenie pracy doktorskiej na uniwersytecie w Oxfordzie. Sprzeciwiał się odejściu od prawosławnego rozumowania w kierunku "teorii", stawiając święte życie ponad nauką. Warto przy tym podkreślić, że św. Justyn nie negował nauki jako takiej, ale nie godził się na próby zajęcia przez nią miejsca zarezerwowanego przez religię.

Święty Justyn to postać bardzo ciekawa, dynamiczna, pełna pasji, która wywarła duży wpływ na Prawosławie. Jak napisał autor, był on w pełni oddany pracy pisarskiej i cieszył się dużym autorytetem wśród biskupów Serbskiej Cerkwi. Głównymi tematami, jakimi zajmował się święty, były: krytyka humanizmu zachodnioeuropejskiego, tłumaczenia tekstów liturgicznych, pisanie podręczników teologicznych, żywotów świętych, hermeneutyka ksiąg Pisma Świętego, dogmatyka, filozofia tzw. Świętosawia.

Przedstawiona recenzentowi do oceny dysertacja, liczy 240 stron. Składa się na nią: *Streszczenie* (s.5), *Summary* (s.6) *Wstęp* (s.7-17), *Rozdział I pt. Życie i działalność św. Justyna* (s.18-48), *Rozdział II pt. Nauka o Cerkwi św. Justyna* (s. 49-146), *Rozdział III pt. Odniesienie św. Justyna do problemów świata i Cerkwi* (s. 147-171) oraz *Zakończenie* (s. 172-178), *Bibliografia* (s. 179-188), *Aneks - bibliografia dzieł św. Justyna Popovića* (s.189-240).

We wstępie autor sugeruje, że na gruncie literatury polskiej postać św. Justyna Popovića nie jest wystarczająco opracowana i znana. Tezą rozprawy jest systematyzacja i całościowe ujęcie nauczania o Cerkwi w dziełach św. Justyna Popovića. Następnie przedstawia nam kontekst czasowy, w jakim żył i pracował św.

Justyn oraz specyfikę jego zainteresowań. Kolejno autor przedstawia zarys trzech rozdziałów pracy wyjaśniając jej logiczną i spójną koncepcję.

W rozdziale pierwszym pracy pt. *Życie i działalność św. Justyna* autor w sposób wyczerpujący przedstawia nam jego ziemską posługę. Święty Justyn wychował się w domu, w którym wiara miała wielkie znaczenie. Fakt ten skłaniał młodego św. Justyna do pogłębiania wiedzy teologicznej już od najmłodszych lat. Od czternastego roku życia postanowił regularnie, każdego dnia, czytać trzy rozdziały Nowego Testamentu, i postanowienia tego dotrzymał do końca życia. Św. Justyn był też zainteresowany filozofią a także literaturą światową ze szczególnym uwzględnieniem twórczości F.M. Dostojewskiego. Poznanie literatury światowej i filozofii miało bez wątpienia wielki wpływ na zrozumienie problemów współczesnego mu świata. Nieprzeciętny intelekt, głód wiedzy oraz podróże czyniły ze św. Justyna człowieka światowego. Jak pisze autor: "Św. Justyn wyjechał do Anglii do Londynu skąd po krótkim pobycie przeniósł się do Oksfordu (...). Św. Justyn ukończył 8 semestrów teologii (...) zdając wszystkie egzaminy. Nie uzyskał on jednak dyplomu, ponieważ profesorowie nie przyjęli jego pracy, która nosiła tytuł: <<Filozofia i religia F.M. Dostojewskiego>>. Analizując w swojej pracy zachodni humanizm, opisywał on filozofię i światopogląd religijny Fiodora Dostojewskiego" (s. 21). W rozdziale pierwszym autor zwraca również uwagę na wkład św. Justyna w rozwój teologii prawosławia jak również jego stosunek do ekumenizmu i ruchu ekumenicznego. Autor wykazał, że św. Justyn posiadał liczne kontakty teologiczne z wybitnymi teologami i hierarchami epoki, co wskazuje pośrednio na jego autorytet i uznanie, jakim cieszył się już w młodym wieku. Autor opisuje też, trudną historię świętego, który pomimo niewątpliwych osiągnięć w dziedzinie teologii został po drugiej wojnie światowej zamknięty w monasterze Ćelije, gdzie spędził resztę swojego życia, nie zaprzestając dalszego tworzenia. W rozdziale tym autor opisuje również proces kanonizacyjny św. Justyna.

W obszernym aneksie autor przedstawia prace świętego Justyna analizując je w kontekście nauki o Cerkwi. Teksty dotyczące eklezjologii przez całe życie były w centrum zainteresowań świętego. Autor wykazuje, że jego nauka o Cerkwi implikuje, że Cerkiew jest wyznacznikiem dobra i zła, że przekazuje ona objawione przez Boga

prawdy dla wszystkich ludzi, przez co Cerkiew realizuje boski plan zbawienia całego stworzenia. Jak podaje autor: "św. Justyn pisze: <<Bogocześnik Chrystus jest jedynym nieomylnym wyznacznikiem dobra i zła>> i dalej <<Co jest dobre? – To, co jest dobre dla Chrystusa. Co jest złe? – To, co jest złe dla Chrystusa Bogocześnika. Nie dla człowieka, a dla Bogocześnika.>>" (s.196).

Autor przywołuje również teksty św. Justyna napisane na podstawie jego doświadczeń wyniesionych z pobytu w Europie Zachodniej ukazując zarazem ich aktualność i również dzisiaj. W tekstach tych św. Justyn przeciwstawia się zachodniemu humanizmowi, który gloryfikuje niedoskonałego, grzesznego i śmiertelnego człowieka, przedstawiając go jako miarę wszech rzeczy, stawiając go za wzór przy pominięciu Jezusa Chrystusa Bogocześnika, który powinien być jedynym wyznacznikiem humanizmu.

Autor w rozdziale drugim skrupulatnie zajmuje się opracowaniem zagadnienia eklezjologii w nauczaniu św. Justyna. Był on przeciwnikiem systematyzacji i scholastycznego podejścia do zagadnień teologii. Ten fakt stanowi o wyjątkowości i fenomenie dzieł świętego, które, tak jak w przypadku << Dogmatyki Cerkwi Prawosławnej>>, nie zawierały podziału na rozdziały, tworząc jedną doksologiczną, hymnograficzną i dogmatyczną całość. W tym rozdziale podejmujemy próbę systematyzacji, jest ona oparta na źródłach, jakimi są Pismo Święte i nicejsko-konstantynopolitański Symbol Wiary. Taki sposób wykładni o Cerkwi w perspektywie jej pełnej systematyzacji nie jest może najdoskonalszym, jednak podąża za intencją św. Justyna i wydaje się odpowiedni, by przeanalizować i zdefiniować naukę o Cerkwi w jego ujęciu.

Autor opisuje również stanowisko św. Justyna wobec ekumenizmu, który we współczesnej mu formie widział jako "powierzchowny moralizm". Św. Justyn twierdził, że zachodnie chrześcijaństwo przeżywa kryzys oraz jest nie zdolne do prawdziwej i właściwej jego zdaniem percepcji historii Cerkwi. Był przeciwnikiem interkomunii, którą rozpatrywał jako zaprzeczenie natury Cerkwi. Ponieważ jego zdaniem sakramenty mają swe źródło tylko w Cerkwi św. Justyn krytykował zarówno ekumenizm protestancki jak i katolicki, jak również wspólną modlitwę z innymi

wyznaniem. Święty Justyn będąc przeciwnikiem racjonalizmu i humanizmu zachodnioeuropejskiego wyrażał się krytycznie o Kościele katolickim i protestanckim. Jak pisze autor: "Wg św. Justyna, racjonalizm jest główną chorobą Europy, ponieważ przez racjonalizm powstał humanizm. Scholastyizm jest natomiast kontynuatorem filozofii racjonalizmu i humanizmu. Jak zauważa święty, Kościół rzymskokatolicki i Kościół protestancki w rzeczywistości wypracowały swój humanizm. W Kościele rzymskokatolickim – wg niego – zawiera się on w tym, że papież jest nadczłowiekiem, natomiast w Kościele protestanckim w tym, że każdy człowiek jest sam dla siebie papieżem" (s.141)

W rozdziale trzecim autor przedstawia zagadnienie krytyki zachodniego humanizmu na rzecz Bogohumanizmu oraz zagadnienie Soboru Panprawosławnego. By lepiej zinterpretować postawę św. Justyna autor przeprowadza analizę czasów, w jakich żył. Jak wykazuje, krytyka humanizmu była konsekwencją nauki o Cerkwi. Autor ukazuje, że święty Justyn rozumiał Bogohumanizm jako drogę do reinterpretacji humanizmu. Autor przypomina, że czasy współczesne św. Justynowi były okresem niezwykłych osiągnięć techniki, które jednocześnie w umysłach wielu mu współczesnych prowadziły do nie dość wyraźnego akcentowania bądź zaprzeczenia istnienia Boga. Jak pisze autor: "Społeczeństwa zachodniej Europy zdekonizowały Boga, a jego miejsce zajął człowiek." (s.148) Święty Justyn świadomy zagrożeń, jakie niesie ze sobą taka postawa, podjął polemikę teologiczną – filozoficzną wobec humanizmu. Według niego, cywilizacja wstąpiła na drogę, która dążyła do dezintegracji ludzkiego bytu, który stworzony jest na obraz i podobieństwo Boże. Warto zaznaczyć, że krytyka humanizmu nie była podyktowana jego osiągnięciami naukowo-technicznymi. Święty Justyn krytykował racjonalizm, ponieważ oddalał on od Boga. Humanizm jest według św. Justyna grzechem, który wynika z odrzucenia Boga i jego prawa. Święty Justyn w szatanie widzi źródło zachodniego humanizmu, ponieważ to szatan dąży, by zniszczyć człowieka. U podstaw humanizmu leży uczynienie człowieka i jego rozumu miarą wszystkich rzeczy. Taki człowiek nie potrzebuje w swoim życiu Boga i co za tym idzie na miejscu Boga stawia człowieka – <<człowiekoboga>>(…)" (s.). Święty Justyn zauważa, że postęp technologiczny nie musi oznaczać postępu ludzkości. Dla niego postęp bez Boga jest czymś absurdalnym gdyż,

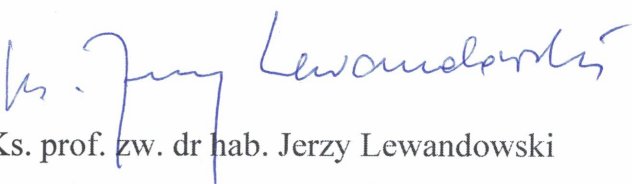
jeżeli nie ma życia po życiu postęp jest niepotrzebny, wobec wiecznej nicości jest pozbawiony sensu. Przecistawiając się zachodniemu racjonalizmowi św. Justyn ukazuje, że dla człowieka najważniejsza jest wiara w jego nieśmiertelność. Ponieważ tylko przez pryzmat tej wiary człowiek może zrozumieć swoje miejsce w świecie i celowość istnienia, w tym również celowość jego wszelkiej aktywności również tej przybierającej formę postępu.

W aneksie pracy autor przedstawia całościową bibliografię prac św. Justyna. Pozwala to na zgłębienie tematyki, którą zajmował się św. Justyn. Wskazuje także, na jakich etapach życia podejmował konkretne zagadnienia.

Analiza recenzowanej dysertacji magistra ks. Jarosława Kupryjaniuka dowodzi, że jest ona ciekawym studium wypełniającym lukę w polskim piśmiennictwie naukowym, dotyczącą nauczania św. Justyna Popovicia. Praca napisana jest przejrzysto. Temat został przedstawiony szeroko i wyczerpująco. Podsumowując należy stwierdzić, że praca doktorska magistra ks. Jarosława Kupryjaniuka pt. *Eklezjologia w nauczaniu św. Justyna (Popovicia)* spełnia warunki określone w art.13 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr. 65, poz. 595).

W związku z powyższym stawiam wniosek o dopuszczenie rozprawy doktorskiej do publicznej obrony.

Warszawa 26. 03. 2018

Ks. prof. zw. dr hab. Jerzy Lewandowski